

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

У статті розглянута зміна макроекономічних показників державних видатків, що мають вплив на економічне зростання, проаналізована зміна частки економічних видатків зведеного бюджету в загальній структурі державних видатків, був зроблений детальний аналіз «Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки» та запропоновані заходи щодо посилення впливу бюджетних видатків на розвиток економіки України.

Ключові слова: державні видатки, економічне зростання, економічний розвиток, державна програма, активізація розвитку економіки.

Постановка проблеми. Держава використовує видатки як інструмент реалізації ефективної економічної політики держави. Через видатки бюджету уособлюється роль держави у регулюванні економічних процесів, забезпеченні макроекономічного зростання, дотриманні соціальних гарантій населення, вдосконаленні структури суспільного виробництва. Тому питанням, що стосуються видаткової частини державного бюджету України приділяється дедалі більше уваги, особливо в області видатків бюджету на розвиток економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері державних видатків, регулювання бюджетної системи можна назвати праці О. Богачової, Дж. Хікса, А. Пігу, Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, Р. Дорнбуша, А. Ілларіонова, М. Кейнса, Т. Ковальової, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, В. Танзі, А. Лаврова, С. Лушина, В. Лебедева, Р. Масгрейва, В. Родіонової, Г. Таллока, С. Фішера, М. Фрідмена, Е. Хансена, М. Ходоровича.

Питанням видатків бюджету та його впливу на соціально-економічний розвиток країни присвячені праці вітчизняних вчених: С. Буковинського, О. Василика, В. Глушенка, І. Запатріної, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, І. Луніної, І. Лютого, В. Опаріна, Г. П'ятаченка, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та інших.

Невирішені частини проблеми. Досі актуальними залишаються проблеми ефективного здійснення державних видатків саме в контексті забезпечення економічного розвитку, недостатньо розкрита тема впливу політики державних видатків на зміну макроекономічних показників. Окреслені проблемні питання у зв'язку з їх актуальністю для України потребують науково обґрунтованого вирішення.

Метою дослідження являється визначення впливу державних видатків України на розвиток економіки, визначення шляхів покращення ефективності планування та здійснення державних видатків.

Основні результати дослідження.

Виконання державою її функцій залежить від рівня їх фінансування та ефективності використання виділених коштів. Успішна реформа системи державних видатків є найважливішою умовою реалізації економічних реформ та забезпечення високих темпів зростання економіки.

Вплив державних видатків на економічне зростання можна виявити за зміною макроекономічних показників. Очевидно, що така зміна залежить не лише від чинників бюджетної системи, але й від інших, проте в умовах України роль бюджетних чинників є досить значною. Підтвердженням цієї тези є те, що за приблизно рівних потенційних можливостей економіки України у 2009–2012 рр. та при різних бюджетних політиках, темпи зростання основних макроекономічних показників суттєво вирізняються. Таким чином, ВВП за 2009 рік становив 96,3 % до попереднього року, у 2010 році – 118,5 %, у 2011 році – 121,6 %, у 2012 році – 107 % по відношенню до попереднього року. Темпи зростання промислового виробництва у 2009 році становили 78,1 % по відношенню до попереднього року, у 2010 році – 111,2 %, у 2011 році – 107,6 %, у 2012 році лише 98,2 %. Щодо темпів зростання сільськогосподарського виробництва, то маємо наступні результати: у 2009 році вони становили 98,2 % по відношенню до попереднього року, у 2010 році – 98,5 %, у 2011 році – 119,9 %, та у 2012 році – лише 95,5 % [1; 2; 3].

Окремим фінансово-податковим елементом механізму стимулювання економічного зростання є структура державних видатків. Загальноприйнятим є положення про те, що державні видатки сприяють досягненню цілей економічного зростання. Але на практиці їх збільшення не завжди призводить до покращення основних макроекономічних показників країни.

Таким чином, детально проаналізуємо зміну частки економічних видатків зведеного бюджету в загальній структурі державних видатків (за такими класифікаціями видатків, як функціональна та економічна) на протязі 2010–2012 років, а також зміну ВВП країни за цей період в таблиці 1, яка складена автором на основі даних [4; 5].

Таблиця 1

Структура видатків Зведеного бюджету України за економічною та функціональною класифікацією та їх питома вага у ВВП за період 2010–2012 рр.

№ з/п	Показник	2010 рік		2011 рік		2012 рік	
		у %	у % до ВВП	у %	у % до ВВП	у %	у % до ВВП
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Видатки за ФКВ:						
1.1	Загальнодержавні функції	11,88	4,15	11,96	3,83	11,09	3,87
1.2	Оборона	3,00	1,05	3,18	1,02	2,94	1,03
1.3	Громадський порядок, безпека та судова влада	7,63	2,66	7,83	2,51	7,45	2,60
1.4	Економічна діяльність	11,60	4,05	13,70	4,39	12,67	4,43
1.5	Охорона навколишнього природного середовища	0,76	0,27	0,93	0,30	1,08	0,38
1.6	Житлово-комунальне господарство	1,44	0,50	2,08	0,67	4,07	1,42
1.7	Охорона здоров'я	11,84	4,13	11,75	3,76	11,87	4,15
1.8	Духовний та фізичний розвиток	3,05	1,06	2,58	0,83	2,77	0,97
1.9	Освіта	21,13	7,37	20,69	6,62	20,62	7,21
1.10	Соціальний захист та соціальне забезпечення	27,67	9,66	25,29	8,10	25,45	8,89
2	Видатки за ЕКВ						
2.1	Поточні видатки	91,89	32,07	89,94	28,79	91,73	32,06
2.2	Капітальні видатки, в т.ч:	8,11	2,83	10,06	3,22	8,27	2,89
2.2.1	Придбання основного капіталу	3,93	1,37	4,84	1,55	4,31	1,51
2.2.2	Створення державних запасів і резервів	0,15	0,05	0,11	0,03	0,05	0,02
2.2.3	Придбання землі і нематеріальних активів	0,06	0,02	0,07	0,02	0,07	0,02
2.2.4	Капітальні трансферти	3,98	1,39	5,05	1,62	3,85	1,35
3	ВСЬОГО	100	34,90	100	32,01	100	34,95

Як можна побачити з таблиці 1, структура видатків Зведеного бюджету України за функціональною класифікацією відображає співвідношення на користь соціальних видатків. Видатки на економічну діяльність мають відносно невелику частку у загальній структурі (в середньому 12 %) . Проте їх частка по відношенню до ВВП зростає протягом аналізованого періоду, що є позитивним моментом, адже саме цей напрямок видатків спрямований на економічний розвиток.

Щодо економічної класифікації видатків, то протягом аналізованого періоду спостерігаємо співвідношення на користь поточних видатків, частка яких у 2012 році склала 91,7 % проти 8,3 %, які припадають на долю капітальних видатків.

У структурі капітальних видатків спостерігається зниження бюджетних інвестицій (видатків на придбання основного капіталу). У 2012 році їх частка склала 8,27 % проти 10,06 % у 2011 році. Такі тенденції не характеризують структуру видатків як таку, що орієнтована на економічне зростання.

Іншим аспектом політики державних видатків виступає її вплив на якісну складову економічного зростання через фінансування інновацій. Однак участь держави в підтримці інновацій залишається на низькому рівні. Так, за рахунок коштів Державного бюджету України у 2012 році профінансовано лише 2,0 % загального обсягу інновацій, а на долю місцевих бюджетів припадає лише 0,1 % такого обсягу.

Також велике значення для розвитку економіки є заходи державних органів влади з розробки та впровадження державних цільових програм у цьому напрямку. Проте, на жаль, багато державних цільових програм, спрямованих на розвиток економіки, запроваджених раніше, так і не були виконані до кінця, що показано в табл. 2.

Таблиця 2

Інформація про виконання видатків на реалізацію деяких державних цільових програм, які виконуються в межах бюджетної програми станом на 2010 рік [6]

№ з/п	Назва державної цільової програми	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування бюджету	Затверджено на 2010 р., тис. грн	Виконано за 2010 р., тис. грн
1	Державна цільова економічна програма розвитку внутрішнього ринку на період до 2012 року	Прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері стандартизації, метрології та еталонної бази	2859,1	2840
2	Державна програма інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008-2011 роки	Проведення науково-практичних конференцій і семінарів з економічних проблем	70,0	0,0
3	Комплексна програма підготовки державних службовців	Підвищення кваліфікації державних службовців у сфері економіки	1475,8	1247,6
4	Державна цільова економічна програма розвитку внутрішнього ринку на період до 2012 року	Проведення незалежної експертизи якості товарів, сировини, матеріалів, напівфабрикатів та комплектуючих виробів	1800,0	0,0

Таким чином, спостерігаємо, що деякі з державних цільових програм розвитку економіки ще навіть не профінансовано в повному обсязі, що свідчить про недостатньо ефективне виконання заходів, передбачених даними програмами розвитку. Це сталося, насамперед, через неправильне планування видатків бюджетів, необхідних для реалізації даних програм і є, безперечно негативним фактором у забезпеченні розвитку економіки України [10].

Також, на період 2013–2014 років постановою Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2013 р. № 187 затверджена «Державна програма активізації розвитку економіки на 2013–2014 роки». Ця Програма розроблена з метою запровадження нових підходів до модернізації пріоритетних галузей національної економіки на найближчі два роки для активізації її розвитку [7]. Програмою економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», зобов'язано проведення структурних змін в економічному та соціальному житті країни шляхом підвищення ефективності державного управління, модернізації базових галузей економіки, формування сприятливого економічного середовища для розвитку бізнесу та приватної ініціативи.

Для створення сприятливого інвестиційного клімату завдання державної політики на 2013–2014 роки повинні передбачати як заходи з дерегуляції, так і заходи із забезпечення макроекономічної стабільності. Завданнями державної політики на 2013–2014 роки є: забезпечення оптимального рівня інфляції, який не перешкоджатиме економічному розвитку країни; стимулювання здійснення інвестиційних операцій в національній валюті; забезпечення збалансованості державних фінансів з реальними можливостями національної економіки; забезпечення фінансової стабільності; зниження адміністративних бар'єрів для розвитку підприємництва; зменшення втручання контролюючих органів у господарську діяльність; стимулювання реалізації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки; утворення державного банку розвитку з метою стимулювання та підтримки розвитку пріоритетних галузей економіки, реалізація інвестиційних та інноваційних проектів, залучення довгострокових зовнішніх інвестицій в національну економіку; стимулювання інвестиційної активності суб'єктів малого підприємництва [8].

Виконання Програми сприятиме: зростанню реального валового внутрішнього продукту на 2,5–3,4 % у 2013 році та на 3–4 % у 2014 році; забезпеченню підтримки оптимального рівня інфляції у межах 5–6 % у 2013–2014 роках; утриманню у 2013 році дефіциту державного бюджету в межах

3,2 % валового внутрішнього продукту; забезпеченню у 2013 році перерозподілу валового внутрішнього продукту через зведений бюджет на рівні 29,5 %; утриманню у 2013 році граничного обсягу державного боргу на рівні 30,6 % валового внутрішнього продукту; зниженню податкового навантаження, що забезпечить зменшення частки тіньового сектору економіки; збільшенню кількості суб'єктів малого підприємництва та осіб, зайнятих у малому підприємстві; запобіганню прихованому виведенню капіталу за кордон; забезпеченню надходження до державного бюджету коштів від приватизації в обсязі 27,9 млрд грн протягом 2013–2014 років; збільшенню обсягу імпортозаміщення сільськогосподарської техніки до 20 %; збільшенню не менш як у 1,5 рази обсягу виробництва ракетно-космічної техніки; збільшенню частки вітчизняної фармацевтичної продукції на внутрішньому ринку у середньостроковій перспективі на 5–10 %; зниженню щороку рівня енергоемності валового внутрішнього продукту на 1,5–3 %; збільшенню обсягу реалізації вітчизняної сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку на 25 %; збільшенню експорту товарів та послуг на 2,3 % у 2013 році та на 10,8 % у 2014 році; збільшенню щороку обсягу залучення ресурсів міжнародних фінансових організацій на 1–1,5 млрд дол. США протягом 2013–2014 років.

На першому етапі реалізації державної Програми буде створено ряд фінансових інструментів, покликаних забезпечити реальний сектор економіки довгостроковими і дешевими кредитами, без яких неможливо забезпечити оновлення основних фондів підприємств. На реалізацію даної програми, необхідні значні ресурси, прогнозовані показники яких показані в табл. 3.

Таблиця 3

Фінансові ресурси, передбачені для реалізації Програми активізації розвитку економіки на 2013–2014 роки [7]

	Прогнозний обсяг фінансування, млн грн	Державний бюджет (2013 рік – затверджено, 2014 рік – прогноз)	Місцеві бюджети	Кредити міжнародних фінансових організацій	Інші джерела, в тому числі кошти, що залучаються під державні гарантії
Разом за Програмою	461504,19	47497,24	13921,96	20558,83	379526,16
у тому числі:					
2013 рік	254345,09	24309,25	8196,23	7155,64	214683,97
2014 рік	207159,1	23187,99	5725,73	13403,19	164842,19».

З даних таблиці, можна сказати, що Програма збалансована із реальними можливостями Державного бюджету. В останньому варіанті даної Програми залишилися лише ті завдання і заходи, які можна забезпечити фінансовим ресурсом. Це є гарантією того, що прийнята Програма дійсно буде виконана.

Разом із Програмою було схвалено деталізований план, у якому визначені конкретні заходи, строки, виконавці та ресурси, необхідні для виконання кожного із завдань, поставлених у Програмі [9].

В цілому Програма активізації розвитку економіки побудована таким чином, щоб реалізація державної політики у кожному з визначених у Програмі напрямів забезпечувала позитивний ефект для різних галузей економіки.

Можна відзначити, що економічне зростання залежить не лише від загальних обсягів асигнувань, а й від структури державних видатків, оскільки деякі їх види є більш зорієнтовані на збільшення обсягів та прискорення темпів нарощення ВВП країни. Розвиток економічної інфраструктури, який сприяє активізації інвестиційної діяльності, заходи щодо створення ефективних організаційно-економічних механізмів державного регулювання, покращення якості та продуктивності трудового потенціалу за рахунок видатків на освіту, охорону здоров'я, охорону навколишнього природного середовища створюють умови, необхідні для соціально-економічного розвитку на засадах стійкого економічного зростання. Також, слід відмітити, що непродуктивні видатки, зокрема на оборону, можуть забезпечити соціальну і політичну стабільність, яка є одним з факторів формування умов, необхідних для економічного зростання.

Висновки. Із метою посилення впливу бюджетної видатків на розвиток економіки України, потрібно вживати заходи, спрямовані на: підвищення рівня збалансованості і прозорості бюджету, ефективності витрачання бюджетних коштів, удосконалення міжбюджетних відносин, забезпечення якісного виконання бюджетів усіх рівнів, здійснення дієвого фінансового контролю, забезпечення стабільної частки перерозподілу ВВП через зведений бюджет, вдосконалення системи управління державним боргом з метою зниження боргового навантаження на економіку, збільшення бюджетних видатків на науку з метою сприяння запровадження інноваційної моделі розвитку економіки України, перехід на якісно новий рівень управління бюджетними видатками, що передбачає підвищення ефекти-

вності цих процесів, підвищення соціалізації бюджетних витрат. В першу чергу, державні ресурси повинні спрямовуватися в пріоритетні галузі, від яких залежить соціальна захищеність населення, національна безпека країни, реалізація структурних перетворень в економіці.

На основі проведеного дослідження, були визначені наступні висновки: напрямками трансформації державних видатків у контексті стимулювання економічного зростання мають стати: підвищення частки капітальних видатків, зокрема бюджетних інвестицій; нарощування потенціалу інноваційної складової Зведеного бюджету України.

Література

1. Статистичний щорічник України. 2010 рік / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Статистичний щорічник України. 2011 рік / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
3. Статистичний щорічник України. 2012 рік / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
4. Державна казначейська служба України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/>.
5. Комітет Верховної Ради України з питань бюджету : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet>.
6. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>.
7. Державна програма активізації розвитку економіки на 2013–2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/>.
8. Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету Наказ Міністерства фінансів України від 12.03. 12 р. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>.
9. Пишуліна О. М. Державні видатки та економічне зростання: теоретичний та емпіричний аналіз / Пишуліна О. М. // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/portal>.
10. Василик О. Д. Бюджетна система України : підручник / В. М. Федосов, К. В. Павлюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 544 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://student-lib.net/index.php?page=0-377-622>.

Токатлы Н. М.

ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ РАСХОДОВ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ УКРАИНЫ

В статье рассмотрено изменение макроэкономических показателей государственных расходов, влияющих на экономический рост, был сделан анализ изменения расходов на экономику сводного бюджета в общей структуре государственных расходов, а также была проанализирована «Государственная программа активизации развития экономики на 2013-2014 года» и предложены меры по усилению влияния бюджетных расходов на развитие экономики Украины.

Ключевые слова: *государственные расходы, государственная программа, развитие экономики, экономический рост, активизация развития экономики.*

Tokatly N.

INVESTIGATION THE INFLUENCE OF PUBLIC EXPENDITURE ON ECONOMIC GROWTH IN UKRAINE

The article considers the changes in the macroeconomic activities of public changes that influence on economic growth, it's analyzed the evolution of cost expenditure on the economy of the consolidated budget in get-up state expenditure and it was made the analyst of the state problem of activation economy development in 2013-2014 and offered measures on strengthen the influence of budgetary expenditure for the development of economy of Ukraine.

Keywords: *government spending, economic growth, economic development, government program, revitalization of the economy.*

Надійшла до редколегії 13.01.2014